2. ÂLİMİN FAZİLETİ

1- عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ " إِنَّ اللّٰهَ لاَ يَقْبِضُ الْعِلْمَ انْتِزَاعًا يَنْتَزِعُهُ مِنْ الْعِبَادِ وَلَكِنْ يَقْبِضُ الْعِلْمَ بِقَبْضِ الْعُلَمَاءِ حَتَّى إِذَا لَمْ يُبْقِ عَالِمًا اتَّخَذَ النَّاسُ رُءُوسًا جُهَّالًا فَسُئِلُوا فَأَفْتَوْا بِغَيْرِ عِلْمٍ فَضَلُّوا وَأَضَلُّوا ."

Abdullah b. Amr (r.a) diyor ki: Rasûlullah'ın (s.a.v) *"Allah, kullarından ilmi birden söküp almaz. Lakin âlimleri kabzetmek suretiyle ilmi alır. Nihayet hiçbir âlim bırakmadığı zaman insanlar cahil başlar ve başkanlar edinirler. Onlara sualler sorulur da bilgisizce fetvâ (cevap) verirler. Böylece hem saparlar hem saptırırlar!"*[10] buyurduğunu işittim

2- عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ خَرَجَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ مِنْ بَعْضِ حُجَرِهِ فَدَخَلَ الْمَسْجِدَ فَإِذَا هُوَ بِحَلْقَتَيْنِ إِحْدَاهُمَا يَقْرَءُونَ الْقُرْآنَ وَيَدْعُونَ اللّٰهَ وَالْأُخْرَى يَتَعَلَّمُونَ وَيُعَلِّمُونَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "كُلٌّ عَلَى خَيْرٍ هَؤُلَاءِ يَقْرَءُونَ الْقُرْآنَ وَيَدْعُونَ اللّٰهَ فَإِنْ شَاءَ أَعْطَاهُمْ وَإِنْ شَاءَ مَنَعَهُمْ وَهَؤُلَاءِ يَتَعَلَّمُونَ وَيُعَلِّمُونَ وَإِنَّمَا بُعِثْتُ مُعَلِّمًا فَجَلَسَ مَعَهُمْ."

8 Tirmizî, İlim, 4.
9 Tirmizî, İlim, 19.
10 Buhârî, İlim, 34, İ'tisâm, 7; Müslim, İlim, 13-14; Tirmizî, İlim, 5; Ahmed b. Hanbel, II, 162, 203.

Abdullah b. Amr'dan (r.a) rivayet edildiğine göre bir gün Rasûlullah (s.a.v), evinden çıkıp mescide girince orada halka olmuş iki grupla karşılaştı. Onlardan birisi Kur'an okuyor ve Allah'a (c.c) dua ediyor, diğeri ise ilim öğreniyor ve öğretiyordu. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v), *"Her biri hayır üzeredir. Bunlar Kur'an okuyorlar ve Allah'a dua ediyorlar; Allah dilerse onlara verir, dilerse vermez. Şunlar da ilim öğreniyorlar ve ilim öğretiyorlar. Ben ancak bir muallim olarak gönderildim."* buyurdu ve ilim halkasını tercih ederek onlarla birlikte oturdu.[11]

Ayrıca Rasûl-i Ekrem'in (s.a.v) şu hadisi de sabittir: *"Allah beni zorlaştırıcı, sıkıntı verici, yanıltıcı ve şaşırtıcı olarak göndermedi. Lakin o beni öğretici, eğitici (muallim) ve kolaylaştırıcı olarak gönderdi."*[12]

3- عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " مَنْ يُرِدِ اللّٰهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ."

İbn Abbâs'tan (r.a) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu:

"Allah, kimin hakkında hayır dilerse o kimseye dinde derin bir anlayış verir."[13]

TARTIŞALIM

"İnsanların hayırlısı, insanlara faydalı olandır." hadisini değerlendirerek hadisten ilkeler çıkaralım.

Açıklama

İmam Buhârî, ilk hadisin geçtiği babta Ömer b. Abdülazîz'in, Medine Valisi Ebû Bekir b. Hazm el-Ensârî'ye yazdığı şu mektuba yer verir: "Rasûlullah'ın (s.a.v) mevcut hadislerini araştır ve zaman kaybetmeden onları yaz. Zira ben, ilmin son bulmasından ve âlimlerin (vefat ederek) gitmelerinden endişe ettim. Sadece Peygamber'in (s.a.v) hadisi kabul edilsin. İlmi yaysınlar ve ders halkası teşkil etsinler ki bilmeyen kimselere öğretilsin. Çünkü ilim, gizli olmadıkça yok olmaz."

Âlim zümresinin yetiştirilmemesi hâlinde, toplumun başına nasıl bir felaketin geleceği açıktır. Temel dinî ilimlerin ciddiye alınması çok önemlidir. Dinî konularda ciddiyet ve ehliyetten uzak kimselerin görüş beyan etmesi, toplumsal kargaşaya yol açtığından "sapmak ve saptırmak" olarak görülür. Zira dinin kendine özel dili, kaynakları ve usulü vardır.

DEĞERLENDİRELİM

"Âlimler, peygamberlerin varisleridir." hadisini alimlere verilen önem açısından değerlendiriniz.

TARTIŞALIM

"Allah, malı istediğine; ilmi ise isteyene verir." cümlesini sınıf içinde tartışınız.

Rasûl-i Ekrem (s.a.v), *"Aziz ve Celil olan Allah'ın Kitabı'nı kendi görüşüne dayanarak tefsir eden kimse, isabet etse de hata etmiş olur."*[14] hadisiyle sırf akılla yorum yapmanın yanlış ve tehlikeli bir yöntem olduğuna dikkat çeker. "İhtisasa hürmet esastır." sözü gereği herkesin haddini bilmesi gerekir. Nasıl ki

11 Dârimî, Mukaddime, 32; İbn Mâce, Mukaddime, 17.
12 Müslim, Talâk, 29.
13 Buhârî, İlim, 10; Müslim, İmâret, 175; Tirmizî, İlim 4; İbn Mâce, Mukaddime, 17.
14 Ebû Davud, İlim, 5; Müslim, Münafikîn, 40; Tirmizî, Tefsir 1; Dârimî, Mukaddime, 20; Ahmed, b. Hanbel, V, 115.

tıp, mimarlık, mühendislik ve diş hekimliği gibi alanlar uzun bir çıraklık dönemi ve tecrübe istiyorsa tefsir, hadis, fıkıh, kelam (akaid) ve tarihiyle İslami ilimler de derinleşmeye ihtiyaç duyar. İmam Gazzâlî'nin belirttiği gibi "(Fıkıh, usûl ve kelâm ulemasından) her biri, her ne kadar başka bir ilmi tahsil etmiş olsa da tahsil etmediği ilme nisbetle avama benzer." Uzmanlık alanı dışına çıkıp konuşarak haddini bilmeyenler hakkında İbn Hacer el-Askalânî şöyle der: "Adam, ihtisası dışına çıkıp konuştuğu zaman işte böyle acayip garip şeyler söyler!"

Hz. Ali (r.a) diyor ki: "Gerçek fakih (âlim), insanları Allah'ın (c.c) rahmetinden ümitsizliğe sevk etmeyen, Allah'ın (c.c) azabından onları emin kılmayan, ilahi yasaklar konusunda onlara ruhsat kapısını açmayan ve Kur'an'ı bırakıp da başka bir şeye rağbet etmeyen kimsedir. Haberiniz olsun, anlayış ve kavrayışın olmadığı bir ilimde hayır yoktur. Dikkat edin, düşünüp ibret dersi çıkarılmayan bir Kur'an okuyuşunda hayır yoktur. Yine tefekkürün olmadığı bir kullukta da hayır yoktur."

BİLGİ KUTUSU

Hadislerde "kavrayış, idrak, bir şeyin hakikatine varma" gibi manalarda kullanılan fıkıh kelimesi, İslam hukukunda kişinin lehine ve aleyhine olan şeyleri bilmesi anlamına gelmektedir. Fıkıh ilminde derinleşmiş kişiye ise fakih denir.

15 İbn Mace, Mukaddime, 17.
16 İbn Mâce, Duâ, 3.